

grootte beteekenis onder deze omstandigheden een nauwgezet ophthalmoscopisch onderzoek kan zijn, behoeft geen verder betoog.

De monographie van MÜLLER bevat in schier elk hoofdstuk zooveel wetenswaardigs, dat niemand zonder bevrediging van den rijken inhoud kennis zal nemen. Vooral de medicus-practicus vergete niet, dat de „sclérose en plaques”, wier klinisch beeld in zijn typische uiting zoo meesterlijk door CHARCOT is geteekend, vooral in haar atypische vormen betrekkelijk veelvuldig voorkomt. Volgens mijn ervaring behoort zij — met name ten plattenlande, waar de tabes dorsalis nauwelijks gezien wordt — tot de meest voorkomende organische ziekten van het centraalzenuwstelsel. Zij verdient daarom ten zeerste de aandacht der genæskundigen, te meer, daar het lijden, vooral in zijn „formes frustes”, maar al te dikwijls wordt miskend.

STRÜMPELL, aan wien de Schrijver zijn arbeid opdroeg, schreef een korte voorrede in het boek. Ik eindig deze aankondiging met een zin uit zijn voorrede, die zeker ieder zal willen onderschrijven: „das letzte Wort über die Pathologie der multiplen Sklerose ist freilich noch lange nicht gesprochen”.

Amsterdam, Jan. 1905.

P. K. PEL.

INGEZONDEN.

BESTRIJDING DER TUBERCULOSE.

In deel II, n°. 16, jaargang 1902 van dit *Tijdschrift*, publiceerde collega P. W. SCHIPPER eenige resultaten, gestaafd door tabellen, die hij gedurende een 5-jarig tijdperk verkregen had door de verpleging van 909 patiënten in de Folmina-stichting te Egmond aan Zee. Onder deze 909 patiënten, voor een groot deel afkomstig uit Amsterdamsche ziekenhuizen, zijn er niet minder dan 735 met een beginnend tuberculeus lijden of een constitutioneele ziekte, die voor tuberculose kan voorbeschikken. Dit artikel kwam mij voor den geest bij de lezing der tuberculose-opstellen in het nummer van 18 Februari j. l.

Waar nu trots elk verschil in meening, omtrent de wijze en den leeftijd waarop de mensch bij voorkeur tuberculeus wordt, men het als een vaststaand feit aanneemt, dat een verzwakt organisme de gemakkelijkste prooi voor den tuberkelbacil is, daar zou ik willen vragen: zal een beweging, die inrichtingen in het leven roept in den geest van de Folmina-stichting, waardoor jaarlijks duizende kinderen in de gelegenheid zullen gesteld worden hun weerstandsvermogen te vergrooten, zal zulk een streven op den duur niet het krachtigste wapen tegen de tuberculose blijken te zijn?

Lekkerkerk, 18 Febr. 1905.

D. N. VAN GELDEREN.

DISPENSARE—SANATORIUM.

Er is in den laatsten tijd een vrij groot aantal medici, die, ijverende voor consultatie-bureaux, tegelijkertijd de sanatoriumbeweging ernstig benadeelen door het publiek in den waan te brengen, dat de dispensaires in de plaats